

RECHT UITGELICHT

*Kan de lichtontwerper het auteursrecht
gebruiken om zijn belangen te beschermen?*

Tim van 't Hof

OTT-T4 | Anke Nust & Wendela Bierman | Opleiding Techniek & Theater

De Theaterschool | Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten | 24 april 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Werkwijze	5
1 Wat is auteursrecht?	6
Uitsluitend recht	6
2 Waarop berust auteursrecht? -het werk-	7
Het werk van de lichtontwerper	8
Keuzevrijheid van de lichtontwerper	9
3 Wie heeft het auteursrecht? -de maker-	10
Werkgeversrecht	10
Gemeenschappelijk auteursrecht	11
Auteursrechthebbende in het theater	11
4 Wat gebeurt er met het auteursrecht? -de exploitatie-	12
Openbaarmaking	12
Theaterschool productie 'Een Poppenhuis'	12
Verveelvoudiging	13
4.1 Hoe krijgt de theaterproducent het auteursrecht?	15
Overdracht	15
Licentie	15
Het registreren van voorstellingen	16
Gesubsidieerd theater in Nederland	16
4.2 Persoonlijkheidsrechten van de maker	17
Naamsvermelding	17
4.3 Handhaving van auteursrecht	18
Inbreuk op het auteursrecht	18
Verminking	19
Kosten	20
4.4 Auteursrechtenorganisaties	20
5 Hoe werkt het auteursrecht in het buitenland?	22
5.1 Verenigingen van lichtontwerpers	22
Conclusie	26
Het auteursrechtelijke lichtontwerp	26
De maker van het lichtontwerp	27
Het waarborgen van kwaliteit voor een lichtontwerper	27
Wat is voor een lichtontwerper belangrijk?	28
Het verenigen van lichtontwerpers	28
Een internationale vergelijking	28
Bronvermelding	30
Gepubliceerd	30
Literatuur	30
Wet- en regelgeving	30
Websites	30
Standaardcontracten en -afspraken	31
Afbeeldingen	31
Ongepubliceerd	31
Bijlagen	32
pagina 1 auteurswet	32
cao functieomschrijving ontwerper	33

Inleiding

Juni 2013 eindigde ik mijn derde jaar met de vragen en de opzet voor een scriptie: *'Wat betekent lichtontwerp voor het Nederlandse theater?'* en *'Heeft een lichtontwerper een duidelijke handtekening nodig om zichzelf in het werkveld te plaatsen?'*

Een duidelijk, maar toch moeilijk onderwerp. Het gevoel dat je een stijl kan herkennen was er zeker. Maar waarop baseer ik dit? En wat ga ik dan vergelijken? Tekeningen, kleuren, posities, beelden, alle beelden, alle overgangen, de snelheid, momenten, de kleuren in het decor, de kleuren in combinatie met de kostuums, wie staat er in het licht, wie in de schemering? Er bestaan praktische randvoorwaarden waaronder een lichtontwerper werkt, naast de dramaturgische ideeën en concepten waaraan zijn plan moet voldoen. Er zijn maar weinig lichtontwerpers die in één enkele discipline werkzaam zijn. En visueel gezien vraagt een dansvoorstelling meestal iets anders van een ontwerper dan een toneelvoorstelling. Laat staan hoe het werk verschilt bij een musical tegenover een opera. Om stijl of handtekening van een lichtontwerper binnen drie maanden te kunnen onderzoeken zou het betekenen dat ik onderdelen zou moeten beperken en randvoorwaarden moest stellen. Dit maakte dat onderzoek voor mij minder interessant. Het werd voor mij minder inzichtelijk voor wie ik mijn scriptie zou gaan schrijven.

Een gesprek hierover met lichtontwerper Alex Brok bracht licht in de richting van mijn onderzoek. Alex gaf aan dat iedere ontwerper zeker een handtekening heeft en ondanks dat deze misschien niet precies aan te wijzen is, kun je zeker spreken van een creatief eigendom ofwel van auteursrecht. Over de inhoudelijke kant van het auteursrecht kon hij niet veel vertellen. Wat je praktisch probeert te regelen wel. Met de gedachte van een onderzoek naar handtekening of stijl binnen het vakgebied lichtontwerp en de wil om een concrete scriptie te schrijven, ben ik mij hierin gaan verdiepen.

Bij de zakelijke kant van lichtontwerpen, zaken als honorarium, budget en tijd, gaat het al snel over contracten. Het onderhandelen over contracten heb ik via stages of assistentschappen niet direct ervaren. Zaken als het registreren (filmopnamen) van de voorstelling en afspraken over het hernemen (vaker spelen dan in eerste instantie bedacht), worden vastgelegd.

Het auteursrecht speelt daarbij een rol. Waarop rust dat auteursrecht? Op tekeningen, kleurcombinaties of het geheel van regie, decor en kostuums? *Wat is in auteursrechtelijke zin een lichtontwerp?* In hoeverre staat een lichtontwerp los van andere theaterdisciplines zoals decorontwerp en kostuumontwerp? Kan het lichtontwerp bestaan los van de kleur van kostuums of de vorm van het decor?

Toen ik contact zocht met de Nederlandse organisatie voor auteursrecht van visuele makers, Pictoright, waren ook zij oprecht nieuwsgierig naar mijn bevindingen. Er zijn bij Pictoright een aantal lichtkunstenaars aangesloten die vooral autonome werken maken. Ook (theater) lichtontwerper Wim Dresens is bij deze organisatie aangesloten. Ook collega's, belichters en ontwerpers reageerden positief. Een aantal ontwerpers gaf aan inderdaad van het bestaan van auteursrecht te weten, maar niet genoeg achtergrondinformatie te hebben om hierover daadwerkelijk iets te kunnen zeggen. Toen ik met belichter, ontwerper en programmeur Mike Evers sprak was hij bijvoorbeeld erg nieuwsgierig of hij als operator een medemaker is van het ontwerp of juist alleen een uitvoerende. Dit geldt natuurlijk ook voor een functie waarin ik zelf op dit moment werk als assistent lichtontwerp. Ik draag ideeën aan, geef aan hoe ik over bepaalde keuzes denk en werk zelfstandig ideeën of tekeningen uit. Als deze overgenomen of gebruikt worden, heb ik dan een los aandeel in het geheel of valt alles wat ik doe of maak onder de verantwoordelijkheid van de lichtontwerper? *Wie wordt gezien als de maker van het lichtontwerp?*

Je zou lichtontwerp ook kunnen zien als een economische transactie met een dienst (lichtontwerp) versus honorarium, met daarbij overige rechten en plichten van partijen. Is er dan nog steeds sprake van een auteursrechtelijke werk en zegt de auteurswet hier iets over? *Hoe ziet een lichtontwerper zijn werk en wat is voor hem belangrijk?* Met dit onderzoek hoop ik inzicht te krijgen in de rechten en plichten van de lichtontwerper en hoe ik mezelf hierin straks beschermen kan of moet.

In het Nederlandse systeem kennen we een bijzondere traditie. Bijna alle producties die gemaakt worden, spelen iedere dag op een andere plek in het land. Bedacht in een vlakke vloer zaal en na de première in een lijsttoneel of vanuit een operahuis naar een middenzaal. Veel reizende inspiciënten en belichters maken dagelijks mee dat er bij een verplaatsing aanpassingen of concessies gedaan moeten worden aan het decor, de changementen of aan het licht. Minder licht vanuit de zaal richting het toneel of te weinig ruimte boven of naast het toneel zorgen ervoor dat na de première de reizende belichter moet weten hoe de productie in elkaar zit om aanpassingen te kunnen doen. De ontwerper zit alweer in een andere productie en is er niet meer direct betrokken. In een productie gaat zowel de ontwerper als de producent er vanuit dat de belichter met alle aanpassingen die hij moet doen zo dicht mogelijk in de buurt blijft van het origineel. Ook evolueren producties binnen een tourperiode. Overgangen gaan sneller, een acteur wacht net iets langer met het toneel af gaan en ga zo maar door. Staat de belichter in dienst van de ontwerper en moet deze precies afleveren wat hem voorgeschreven is of is het in het belang van het product dat hij zelf aanpassingen doet en naar eigen inzicht handelt? Wanneer is het bedachte lichtontwerp nog steeds uniek en wanneer zijn de aanpassingen zo groot, dat je spreekt van een nieuw ontwerp? Gaat het over plagiaat wanneer een ontwerp op maar een klein aantal punten afwijkt van het origineel? En belangrijker, wie is eindverantwoordelijk voor de juiste uitvoering van het ontwerp?

Uit eigen ervaring heb ik meegemaakt dat door aanpassingen problemen ontstonden. Als de ontwerper, producent of regisseur het niet eens is met keuzes of concessies van een belichter of inspiciënt, wie is er dan verantwoordelijk? Wie bepaalt de kwaliteit van het beeld van de lichtontwerper? Had de lichtontwerper zijn ontwerp beter over moeten dragen? Of heeft de belichter het anders aangepakt dan van hem verwacht werd? Of mag de producent voorstellingen niet verkopen aan locaties waar het licht niet maximaal tot zijn recht komt? *Hoe waarborgt een Nederlandse lichtontwerper zijn product?* Vertrouwt hij op de wet en/of maakt hij contractueel goede afspraken? Gaat de wet over kwaliteit van producten of volgen uit de wet afspraken over geld? Ik ben benieuwd of de lichtontwerper de auteurswet kan benutten om zijn kwaliteitsnormen hoog te houden.

Vanuit de vraag wat is lichtontwerp volgens de wet en wat zijn de belangen van de lichtontwerper ben ik gekomen tot de hoofdvraag van mijn onderzoek.

Kan de lichtontwerper het auteursrecht gebruiken om zijn belangen te beschermen?

Ik beschrijf wat de wet zegt over lichtontwerp in de volgende vier hoofdstukken:

1 Wat is auteursrecht?

2 Waarop berust auteursrecht?

3 Wie heeft het auteursrecht?

4 Wat gebeurt er met het auteursrecht?

Ik geef vooral een stand van zaken van het auteursrecht bij lichtontwerp in het Nederlandse theater. Als toevoeging ben ik benieuwd of er in het buitenland dezelfde of andere afspraken zijn rondom auteursrecht. Steeds vaker werken Nederlandse ontwerpers over de grens. In het laatste hoofdstuk stel ik de vraag: *5 Hoe is auteursrecht in het buitenland geregeld?*

Werkwijze

In de eerste vier hoofdstuk onderzoek ik welke regels van het auteursrecht van toepassing zijn op lichtontwerp. Zoals Marc Heinz in 2007 in een interview met de Vereniging voor Podiumtechnologie zei: '*Praten over licht is praten over lucht*', ga ik op zoek naar wat de wet zegt over deze, al dan niet met kleur, gevulde lucht.

Ik zoek ook de praktische kant van auteursrecht bij lichtontwerp op. Hoe is het vak lichtontwerpen in het verleden ontstaan en wat betekent dit voor de manier van werken nu? Hoe gaan ontwerpers om met het auteursrecht? Ik ga er vanuit dat de ontwerper kwaliteit wil leveren, maar wat zegt de wet over de kwaliteit van zijn product? Ik vind het interessant om te blijven refereren aan het reizende systeem in Nederland, zoals eerder beschreven. Dit is van invloed op de creatieve vrijheid van bijna alle Nederlandse ontwerpers en zelf zal ik hier ook binnen afzienbare tijd dagelijks mee te maken hebben.

Om de theorie te toetsen en te vergelijken met de werking in de praktijk, ben ik in gesprek gegaan met een aantal lichtontwerpers. Marc Heinz, Alex Brok en Uri Rapaport werken zowel nationaal als internationaal op hoog niveau aan grotere producties. Zeker voor buitenlandse producties vinden zij het van belang de zakelijke kant van hun ontwerpen goed te regelen. Zo laten Heinz en Rapaport voor buitenlandse producties een agent hun onderhandelingen doen. Stefan Dijkman werkt als lichtontwerper in Nederland vooral in het gesubsidieerde theater. Ook ben ik met Yuri Schreuders in gesprek gegaan. Hij is in 2012 afgestudeerd aan de Theaterschool in Amsterdam en werkt nu als zelfstandig lichtontwerper en belichter in zowel binnen- als buitenland. Ook heb ik Wim Dresens gevraagd hoe hij zakelijk met zijn werk omgaat. Dresens belicht naast musical, toneel en dansproducties ook de attracties en omgeving in attractiepark de Efteling.

Ik heb de ontwerpers zaken en artikelen uit de Auteurswet voorgelegd en gevraagd hoe zij hier mee omgaan. Ik vraag ze naar specifieke producties of voorbeelden waarin zij zelf het idee hadden dat er sprake was een (juridisch) onjuiste situatie.

In tekst omringd door een kader verduidelijk ik, met behulp van de informatie van ontwerpers, eerder genoemde theoretische basis en probeer ik aan de hand van voorbeelden een toelichting te geven op de werking van auteursrecht.

Om inzichtelijk te krijgen hoe in de zakelijke praktijk met het auteursrecht omgegaan wordt, ben ik naast ontwerpers ook in gesprek gegaan met Pauline Beran en Ilya Richter. Beran werkt als zelfstandig juriste vanuit 'Recht & Kunst', Richter werkt als jurist bij een agentschap en vertegenwoordigd o.a. Marc Heinz.

In hoofdstuk 5 *Hoe is auteursrecht in het buitenland geregeld?* Maak ik een vergelijking met andere landen. Zijn er betere afspraken? Hoe werken die afspraken? Wordt daar gehandeld in het belang van een productie of vanuit de bescherming van de ontwerper? Door een ander systeem van theater maken zal er ook anders met rechten omgegaan worden. Zo kent het Amerikaanse systeem erg veel standaardafspraken (ook rondom lichtontwerp) binnen de vakbonden. Gaan deze afspraken ook over auteursrecht?

Voor dit laatste hoofdstuk heb ik contact gezocht met de Engelse *Association of Lighting Designers* en de Amerikaanse vakbond voor ontwerpers *United Scenic Artists*. Ook ben ik in contact gekomen met de Zweedse lichtontwerper Johan Söderberg. Hij heeft me een kijkje gegeven in het werken van een ontwerper in Zweden.

1 Wat is auteursrecht?

Het overkoepelend recht waar ook Auteursrecht onder valt is het intellectueel eigendomsrecht (IE-recht). Het auteursrecht is het recht op voortbrengselen van de geest. Er is dan sprake van een persoonsgebonden creatieve prestatie.¹ De Auteurswet beschrijft onder andere wanneer er sprake is van auteursrecht, wie het recht heeft, waarop het recht rust en wat de uitzonderingen zijn. Ook de uitoefening en handhaving van het recht en enkele bepalingen van het strafrecht worden beschreven.² Zie bijlage 1 voor een indruk van de Auteurswet.

Het auteursrecht geeft de maker van een werk de mogelijkheid zijn werk te exploiteren en biedt hem bescherming voor de integriteit van zijn geestelijke schepping.³ Artikel 1 in de Auteurswet (Aw) beschrijft: *'Het auteursrecht is het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.'*⁴

Uitsluitend recht

Als er sprake is van auteursrecht, dan heeft de maker in de vorm van eigendom een (tijdelijk) uitsluitend recht op het werk. Dit betekent dat de maker de enige is die het werk mag exploiteren. Het auteursrecht vervalt 70 jaar na het overlijden van een maker. Als er sprake is van een gemeenschappelijk auteursrecht, dan geldt dezelfde duur van 70 jaar na het overlijden van de langstlevende.⁵

Bij auteursrecht is er sprake van: verkrijging van rechtswege. Het werk hoeft voor bescherming niet eerst geregistreerd te worden. De maker krijgt het uitsluitend recht op het moment dat zijn waarneembare schepping ontstaat. Als een conflict ontstaat zal een rechter beslissen of er sprake is van rechtsbescherming.⁶

Op de precieze betekenis van het *werk*, de *maker* en de *exploitatie*, ook met betrekking tot lichtontwerp, zal in de volgende paragrafen een beschrijving worden gegeven. De theoretische achtergrond die gegeven wordt, krijgt verduidelijking en verdieping door de ervaringen en voorbeelden van lichtontwerpers uit de praktijk. De ontwerpers reageren op artikelen of beschrijvingen van de Auteurswet, maar geven ook voorbeelden over hoe zij werken en hoe hun vak is ontstaan.

- ¹ Kooij, 9
- ² Auteurswet (Aw)
- ³ Kooij, 23
- ⁴ Auteurswet art. 1
- ⁵ Auteurswet art. 37
- ⁶ Geerts, 8-9
- RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
- DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

2 Waarop berust auteursrecht? -het werk-

Is lichtontwerp een auteursrechtelijk beschermd werk en hoe moet men dit zien tussen de andere theaterdisciplines? Er kan auteursrecht rusten op werken die vallen onder letterkunde, wetenschap en kunst. Deze woorden betekenen op zich niets. Er is daardoor veel ruimte voor interpretatie voor wat daaronder kan vallen.⁷ In de Auteurswet artikel 10 lid 1 wordt een niet-limitatieve opsomming gemaakt van werken:

1. boeken, brochures, nieuwsbladen, tijdschriften en alle andere geschriften;
2. toneelwerken en dramatisch-muzikale werken;
3. mondelinge voordrachten;
4. choreografische werken en pantomimes;
5. muziekwerken met of zonder woorden;
6. teken-, schilder-, bouw- en beeldhouwwerken, lithografieën, graveer- en andere plaatwerken;
7. aardrijkskundige kaarten;
8. ontwerpen, schetsen en plastische werken, betrekkelijk tot de bouwkunde, de aardrijkskunde, de plaatsbeschrijving of andere wetenschappen;
9. fotografische werken;
10. filmwerken;
11. werken van toegepaste kunst en tekeningen en modellen van nijverheid;
12. computerprogramma's en het voorbereidend materiaal.

Dit artikel eindigt dan ook met de zin: *'en in het algemeen ieder voortbrengsel op het gebied van letterkunde, wetenschap of kunst, op welke wijze of in welke vorm het ook tot uitdrukking zij gebracht.'*⁸

Ieder voortbrengsel kan dus een werk zijn. Het moet echter wel origineel of oorspronkelijk zijn. Een werk wordt gezien als iets met een Eigen, Oorspronkelijk Karakter met een Persoonlijk Stempel van de maker (ook wel het EOKPS). Oorspronkelijkheid veronderstelt keuzevrijheid. Als een maker minder ruimte heeft voor een eigen inbreng, dan zal er minder sprake zijn van originaliteit. Wanneer er geen keuzevrijheid is, dan is er geen sprake van originaliteit, geen werk en dus geen auteursrechtelijke bescherming.⁹

Op 16 juli 2009 is er in de zaak van Infopaq International A/S tegen Danske Dagblades Forening een uitspraak gedaan door het Hof van Justitie (HvJ) waarbij het eigen oorspronkelijke karakter een andere invulling heeft gekregen. Hierdoor is het EOKPS enigszins achterhaald. Het HvJ refereerde in de Infopaq-zaak aan een *eigen intellectuele schepping*.

De Infopaq-zaak ging over de vraag of het kopiëren van elf woorden uit een tekst in het kader van een soort digitale knipselzoekdienst een auteursrechtelijk relevante reproductie oplevert. Daarbij komt de vraag naar de status van de bewuste reproductiehandeling aan de orde, maar ook de vraag of elf woorden een werk kunnen vormen.

Uit het Infopaq-arrest volgt dat voor alle soorten werken het vereiste voor auteursrechtelijke bescherming is: "een schepping van de geest, oftewel om "materiaal dat oorspronkelijk is in die zin dat het gaat om een eigen intellectuele schepping van de auteur ervan". Losse woorden zijn niet auteursrechtelijk beschermd. "Enkel via de keuze, de schikking en de combinatie van deze woorden op een oorspronkelijke wijze kan de auteur uitdrukking aan zijn creatieve geest geven en tot een resultaat komen dat een intellectuele schepping vormt".¹⁰

- ⁷ Kooij, 31

- ⁸ Auteurswet art. 10.1

- ⁹ Kooij, 31

- ¹⁰ www.ie-forum.nl

Volgens het wetboek is het niet van belang welke/of het werk artistieke of wetenschappelijke waarde heeft. Het 'werk' hoeft zelfs niet af te zijn. Om aanspraak te maken op auteursrecht moet het werk vervolgens wel zintuigelijk waarneembaar zijn. Het werk moet een waarneembare vorm hebben. Het idee op zichzelf is namelijk niet beschermd.¹¹

*'Alleen de vormgeving, die de uiting is van datgene, wat de maker tot zijn arbeid heeft bewogen, geniet de bescherming van het auteursrecht.'*¹² Bij het gebruiken van dezelfde materialen als bij een ander werk of als de materialen volgens eenzelfde methode gebruikt worden dan wordt er niet automatisch gesproken over inbreuk op het auteursrecht.¹³ Ook bij het volgen van een stijl is er vaak geen sprake van inbreuk op het auteursrecht, aangezien een stijl an sich niet wordt beschermd. De reden hiervoor is dat bescherming van een stijl een ontoelaatbare beperking van de vrijheid van creatie van andere makers zou meebrengen, en dus een rem op culturele ontwikkelingen zou vormen.¹⁴

Het werk van de lichtontwerper

In *Lighting and the Design Idea* geven Linda Essig en Jennifer Setlow een uitgebreide definitie over het vak lichtontwerpen. *'Door het manipuleren van de eigenschappen van het licht en de elementen van zijn samenstelling, door het begrijpen van het menselijke visuele proces en de effecten die licht daarop heeft, creëert de lichtontwerper een uniek verlichte omgeving - een visuele context - voor iedere productie, zij het drama, muziektheater, opera, dans of andere live entertainment.'*¹⁵

Door effectief samen te werken in concept en realisatie van een productie ontwikkelt een lichtontwerper beelden. Door zijn unieke talent en technieken geeft hij zijn eigen visie weer, maar ook de visie van het artistieke team.¹⁶ Het proces van de lichtontwerper kan worden onderverdeeld in vier stappen:

- het lezen, verwerken en begrijpen van het materiaal
- beslissen hoe het beeld rondom dit materiaal eruit zou moeten zien
- uitzoeken hoe het beeld gemaakt moet worden om het er zo uit te laten zien
- het daadwerkelijk belichtende/uitvoeren van het ontwerp

De tweede en vierde stap gaan in samenwerking met de rest van het team, bijvoorbeeld de decor- en kostuumontwerper en de choreograaf of regisseur.¹⁷ Hij overlegt over waar hij zijn lichtarmaturen kan plaatsen maar ook over snelheid, focus en tempo. Zijn idee over het stuk moet hij artistiek verantwoorden en technisch uitvoerbaar zien te maken en hij moet werken binnen de beperkingen van tijd en geld. Door te schetsen of te visualiseren kan de lichtontwerper zijn ideeën duidelijk maken en inzicht geven in hoe hij de productie voor zich ziet.¹⁸

Beran zegt over lichtontwerp dat dit in zekere zin onder andere vergelijkbaar is met choreografie of geluidsontwerp. Het zijn disciplines binnen een theaterproductie die vast te leggen zijn in een bepaalde vorm, bijvoorbeeld op papier of video. De uitwerking van die ideeën in een bepaalde vorm zijn het daadwerkelijke en tevens auteursrechtelijk te beschermen ontwerp. Een lichtontwerp hoeft niet licht te geven, een geluidsontwerp hoeft nog niets te laten horen. De vergelijking kan worden gemaakt met een partituur voor muziek, dit is de vorm waarin de componist zijn muziek of zijn creatieve gedachte in vastgelegd heeft. Er is geen musicus nodig die deze

- ¹¹ Kooij, 31-32

- ¹² uitspraak van de Hoge Raad 28 juni 1946, NJ 1946, 712 inzake Van Gelder/Van Rijn

- ¹³ Kooij, 32

- ¹⁴ cassatieblog.nl

- ¹⁵ Essig, Setlow, 1

- ¹⁶ Essig, Setlow, 2

- ¹⁷ Essig, Setlow, 5

- ¹⁸ Essig, Setlow, 6

muziek hoorbaar maakt om de muziek van de componist tot een auteursrechtelijk werk te maken. Het lichtontwerp hoeft niet op kostuums of decors te vallen voordat dit een auteursrechtelijk werk is. Het licht is in auteursrechtelijke zin dus niet afhankelijk van andere disciplines.

Als alle verschillende disciplines samen komen, bijvoorbeeld op het toneel, dan gaat het om de uitvoering van een voorstelling of productie. Hierbij worden alle ontwerpen (of uitwerkingen van regie, choreografie, muziek) gerealiseerd, of te wel het lichtontwerp wordt uitgevoerd.¹⁹

Keuzevrijheid van de lichtontwerper

Om een werk auteursrechtelijk beschermd te laten zijn moet er bij een eigen oorspronkelijke karakter dus sprake zijn van keuzevrijheid. Heeft een lichtontwerper deze keuzevrijheid? Zoals Essig en Setlow aangeven maakt de lichtontwerper eigen keuzes die passen bij het gemeenschappelijke idee van een productie. In de vorm van technische apparatuur en uitvoering, maar ook in de vorm van snelheid en focus.²⁰

Rapaport zegt over lichtontwerpers dat deze vaak ontwerpen in opdracht van een producent. Ze worden gevraagd om bij een bepaalde tekst met een bepaalde regisseur te werken en zullen uiteindelijk afhankelijk zijn van het (in overeenkomst) bedachte decor. Zij zullen altijd samen met andere ontwerpers en makers hun product afleveren. Het is geen autonome kunstvorm.

Ook geeft Rapaport een verschil tussen het werken voor een vrije (commerciële) producent of voor een gesubsidieerd gezelschap. 'Een vrije producent laat een huis bouwen, maar die wil wel precies weten waar hij zijn geld aan besteedt en hoe dat huis eruit komt te zien. Voor een gesubsidieerd gezelschap is het idee voor een huis van die architect belangrijker en zij zullen hem in zijn zoektocht ondersteunen.' In het geval van een vrije producent heeft deze vaak veel meer invloed op het lichtontwerp dan in het geval van een gesubsidieerd gezelschap. Het ontwerpproces verloopt daarom ook anders. Bij een vrije producent is het ontwerp vaak technisch al rond voor de eerste lezing, bij een gesubsidieerd gezelschap begin je na de eerste lezing pas echt te ontwerpen.

Brok geeft aan dat om zijn werk te maken een lichtontwerper wel de mogelijkheden krijgen om iets te creëren. Hierover gaan ook bijna altijd de onderhandelingen met de producent. Het gaat naast een honorarium over beschikbare materialen, over budget, maar ook gewoon over tijd. Een ontwerper heeft tijd nodig om te experimenteren, maar vooral ook om te kijken.

- ¹⁹ Beran

- ²⁰ Essig, Setlow, 6

3 Wie heeft het auteursrecht? -de maker-

Wat is het aandeel van de assistent, de associate ontwerper, de programmeur, de operator of de belichter in het gehele lichtontwerp? De maker is degene die het werk maakt.²¹ Deze persoon wordt gezien als degene die de geestelijke prestatie heeft geleverd. De maker en de auteursrechthebbende kunnen verschillende personen zijn. De feitelijke maker kan bijvoorbeeld het auteursrecht hebben overgedragen aan een ander, die daarmee auteursrechthebbende is geworden, de fictieve (juridische) maker.²²

Er kan een verschil bestaan tussen de fictieve maker en de feitelijke maker. Dit kunnen dezelfde personen zijn, zoals bij een tekst waar de schrijver de auteursrechthebbende is maar ook de tekst zelf typt. De stoffelijke *vorm* en de *geestelijke creatie* komen van dezelfde persoon.²³ Er bestaan hierin ook grensgevallen. Bijvoorbeeld als de maker wordt bijgestaan door anderen om zijn geestelijke creatie te kunnen leveren, maar van wie de eigen bijdrage niet geheel te onderscheiden valt. Er is niet sprake van een duidelijk eigen auteursrecht binnen het werk van de maker.²⁴ Spoor geeft het voorbeeld bij het maken van een decor. De centrale figuur levert dan zijn creatie met de hulp van anderen die vaak op basis van een zekere artistieke vorming en begaafdheid zijn uitgekozen.

In het laatste voorbeeld speelt artikel 6 uit de Auteurswet dan een rol. *'Indien een werk is tot stand gebracht naar het ontwerp van een ander en onder diens leiding en toezicht, wordt deze als de maker van dat werk aangemerkt.'*²⁵ Het is voor het auteursrecht van belang of er een eigen schepping geleverd is. Als het gaat om de uitvoering en daarbij creatieve of artistieke hulp, dan heeft alleen de maker het auteursrecht en houdt hij leiding en toezicht op de mensen in zijn team. Er moet sprake zijn van een bepaalde inspiratie door de maker. Er geldt in het geval van art. 6 Aw geen dubbel auteursrecht.²⁶ Art. 6 Aw is niet van toepassing wanneer er sprake is van het maken van een werk in opdracht. In het laatste geval blijft het auteursrecht bij de maker. Zo heeft de producent van een film niet het auteursrecht op de filmmuziek, maar ligt dit bij de componist. Ondanks dat de producent hierover zijn wensen of randvoorwaarden duidelijk heeft gemaakt, wordt er niet gesproken van leiding en toezicht of inspiratie.²⁷

Werkgeversrecht

Als een werknemer in dienst is genomen om bepaalde creatieve prestaties te leveren, dan is de werkgever de auteursrechthebbende.²⁸ Kooij duidt dit met een uitzondering: Wanneer een piloot van KLM (in dienst om vliegtuigen te besturen) het ontwerp voor de nieuwe werkkleding van KLM maakt, dan is de piloot in dat geval zelf de auteursrechthebbende en niet KLM, zijn werkgever. In het geval van zelfstandige ondernemers is de werkgever niet de auteursrechthebbende. Zelfstandigen behouden, indien zij hun werk niet overgedragen, zelf het auteursrecht.²⁹

Technische hulpmiddelen vallen onder art. 6 Aw. Deze kunnen bijdragen aan de creatieve prestatie, maar er is geen sprake van een eigen auteursrecht van bijvoorbeeld de fabrikant van tekensoftware in het werk van de lichtontwerper. De software fabrikant zal geen persoonlijk stempel op het lichtontwerp leveren.³⁰

- ²¹ Auteurswet art. 4.1

- ²² Spoor, 26

- ²³ Spoor, 26

- ²⁴ Spoor, 27

- ²⁵ Auteurswet art. 6

- ²⁶ Spoor, 29

- ²⁷ Spoor, 30

- ²⁸ Auteurswet art. 7

- ²⁹ Kooij, 29

- ³⁰ Spoor, 31

Gemeenschappelijk auteursrecht

De auteurswet zegt in principe niets over teamwork. Er kan sprake zijn van meer dan één makers met auteursrechtelijke aanspraken. Hierbij kunnen meerdere makers een gemeenschappelijk auteursrecht hebben of er is sprake van een verzamelwerk met meerdere werken en meerdere auteursrechthebbenden. Bij gemeenschappelijk auteursrecht is het aandeel van de verschillende makers niet te onderscheiden. Er is dan één auteursrecht dat aan hen gezamenlijk toekomt. Als de maker het werk willen exploiteren zullen zij gezamenlijk op moeten treden. Als er sprake is van een werk waarbij het aandeel van de verschillende makers op elkaar afgestemd is, maar duidelijk van elkaar is te onderscheiden, dan hebben de makers een eigen auteursrecht op hun aandeel. Als een maker zijn eigen deel los wil exploiteren, dan moeten hier contractuele afspraken over gemaakt zijn.³¹

Er bestaan twee regels voor specifieke situaties in de auteurswet rondom de maker. Zo ontstaat er in het geval van een persoon die verschillende werken bij elkaar voegt een eigen auteursrecht van de maker van het verzamelwerk. Het auteursrecht op de losse werken blijft gelden en voor gebruik hiervan is toestemming nodig. Bijvoorbeeld bij tijdschriften en een verzamelalbum met muziek.³² Voor filmwerken wordt verondersteld dat de makers hun recht hebben overgedragen aan de producent, om ervoor te zorgen dat deze de film kan exploiteren.³³

Auteursrechthebbende in het theater

Brok geeft aan dat op financieel of zakelijk gebied een lichtontwerper vaak voor een producent werkt of voor een zakelijk leider. Juridisch gezien heeft hij als zelfstandige een opdrachtgever, en als werknemer een werkgever. Op de werkvloer heeft hij voor zijn ontwerpen te maken met de regisseur of de choreograaf. Ondanks dat de regisseur vaak gezien wordt als leidinggevende binnen het artistieke team zal de lichtontwerper uiteindelijk zelf verantwoordelijk zijn voor de keuzes die hij maakt. De opdracht voor het ontwerpen van een productie komt van de producent. De lichtontwerper werkt dus deels als uitvoerende voor de producent, maar maakt daarbij eigen keuzes en geeft invulling aan (eigen) ideeën. Om zijn ontwerp vorm te geven, heeft hij een team van mensen om hem heen die ondersteunend en uitvoerend zijn.

Rapaport zegt dat het vak lichtontwerp is in Nederland ontstaan uit de vaste eerste belichters bij de grote gezelschappen die ineens ook door andere groepen werden gevraagd om het licht voor ze te komen maken. Brok voegt daaraan toe dat ook de komst van buitenlandse lichtontwerpers naar Nederland van invloed was. Zo is Steven Kemp, een Engelse lichtontwerper, van grote invloed geweest in Nederland voor de ontwikkeling van het beroep en het artistieke/creatieve gebruik van belichting in theaterproductie en evenement. Rapaport vervolgt door aan te geven dat er daarvoor altijd sprake was van een dienstverband. De lichtontwerpers nu werken bijna allemaal op freelance basis en houden op die manier over het algemeen zelf hun auteursrecht.

Dijkman werkt in vaste dienst als technisch producent bij muziektheater gezelschap Orkater. Daarnaast werkt hij voor zowel Orkater als andere gezelschappen in Nederland als freelance lichtontwerper. Hij heeft contractueel niet bedongen of uit kunnen onderhandelen dat hij aanspraak maakt op eventuele vergoedingen bij hernemingen. Wel behoudt hij, vanuit zijn contract, alle ontwerprechten als zelfstandige.

- ³¹ Spoor, 33

- ³² Spoor, 35

- ³³ Auteurswet art. 45

4 Wat gebeurt er met het auteursrecht? -de exploitatie-

De maker van een werk heeft het recht om zijn werk openbaar te maken en dit werk te verveelvoudigen. Voor alle vormen waarbij zijn werk ter beschikking komt van het publiek, moet toestemming gevraagd worden aan de maker.³⁴

Openbaarmaking

Bij het opvoeren van een theaterstuk is sprake van een openbaarmaking van het lichtontwerp. Het wordt publiekelijk openbaar gemaakt in zijn bedachte vorm. Bij een verveelvoudiging gaat het ook over openbaarmaking, maar dan in een andere vorm dan waarin deze in eerste instantie bedacht is (bijvoorbeeld van boek naar film).³⁵

Rapaport geeft dan ook de producent via een licentie toestemming om zijn ontwerp voor een bepaalde periode te mogen gebruiken.³⁶ Wat de precieze betekenis van een licentie is en hoe dit eruit ziet wordt later in deze scriptie beschreven.

Met het openbaar maken van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst wordt bedoeld de voordracht, op- of uitvoering in het openbaar van het geheel of een gedeelte van het werk of van een verveelvoudiging daarvan. Als deze uitvoering in een besloten kring gespeeld wordt valt dit ook onder openbaarmaking. Er is een kleine uitzondering wanneer het om familie en vrienden gaat, die in geen enkele vorm daar een betaling voor gedaan hebben.³⁷ Als het werk gebruikt wordt voor niet commerciële doeleinden, onderdeel is van een onderwijsprogramma of uitgevoerd wordt door een instantie zonder winstoogmerk, dan gaat het nog steeds om een openbaarmaking of verveelvoudiging. Er gelden in de laatste gevallen wel uitzonderingen bij het gebruik van delen of fragmenten (citeren), waarbij geen sprake is van inbreuk op het auteursrecht.³⁸

Theaterschool productie 'Een Poppenhuis'

Schreuders ontwierp in 2012 het licht voor de voorstelling *Een Poppenhuis*. Op deze voorstelling van De Theaterschool studeerden de regisseur, vormgever, productie leider en hoofd techniek af. Schreuders, zelf ook in 2012 afgestudeerd aan De Theaterschool, studeerde niet met deze productie af. De uitvoering van het licht voor de meerdere uitvoeringen lag bij de belichter.

Een Poppenhuis won de Ton Lutz prijs voor beste regie en ging vaker spelen, zowel nationaal als internationaal. De voorstelling, gemaakt in Frascati WG, was in eerste instantie en in concept niet gemaakt om te verplaatsen. 'Hier hebben we weken de tijd had om iets heel precies en gedetailleerd te maken.' Het was licht-technisch geen tourbaar ontwerp en specifiek gemaakt voor die locatie. Alle (ex-)studenten en acteurs bij die productie hebben bij de hernemingen betaald gekregen. De (ex-)studenten die niet direct op de vloer aanwezig waren bij een voorstelling (o.a. de licht- en de geluidsontwerper), hebben daarvoor een financiële compensatie gekregen. Over de kwaliteit en hoe de voorstelling aan te passen in de verschillende theaters is alleen contact geweest tussen Schreuders en de belichter.

-
- ³⁴ Auteurswet art. 12
 - ³⁵ Auteurswet art. 12, 13
 - ³⁶ Rapaport
 - ³⁷ Auteurswet art. 12
 - ³⁸ Auteurswet art. 16
 - RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
 - DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

De voorstelling speelde met publiek aan vier kanten van het toneel, bij een aantal van de hernemingen is sprake geweest van het spelen naar slechts twee kanten. Ook moest het ontwerp vaak in één dag opgebouwd worden. Het voelt volgens Schreuders gek om geen idee te hebben hoe dat eruit ziet, terwijl toch zijn naam eronder staat. *'Wat ik als beginnend ontwerper graag wil, is dat het beeld eruit ziet, zoals ik wil dat het eruit ziet. Ik vind het belangrijker dat ik betrokken word bij de herneming, en dat ik die arbeid vergoed krijg. Dat vind ik belangrijker dan dat ik een opnieuw een bedrag krijg voor het ontwerp.'*

Heinz zegt dat het waarborgen van kwaliteit voor een ontwerper belangrijker is dan het onderhandelen over kleine geldbedragen. Kwaliteit is namelijk het enige wat een ontwerper kan verkopen. Het is de vraag wanneer Heinz of een andere lichtontwerper de kwaliteit van het ontwerp onvoldoende vindt of niet goed genoeg.

Zoals uit het voorbeeld van *Een Poppenhuis* bleek, zijn er aanpassingen gedaan aan het ontwerp, waardoor het de vraag is of er een eigen auteursrecht van de belichter ontstaat. Heeft de belichter (met als taak het zo goed mogelijk uitvoeren van het creatieve idee van de ontwerper) met zijn beslissingen en keuzes een eigen creatie geleverd? Afhankelijk van hoeveel er van Schreuders werk is overgebleven kan ook sprake zijn van een gemeenschappelijk auteursrecht van hem en zijn belichter. Schreuders had op basis van zijn makerschap (of auteursrecht) zich mogen beroepen op het feit dat hij eerst toestemming had moeten geven voordat dergelijke aanpassingen gedaan werden.³⁹

Een student heeft het auteursrecht op al het werk dat hij vervaardigt in het kader van zijn studie. Het moet dan wel voldoen aan het eigen oorspronkelijke karakter met een persoonlijk stempel van de maker. Hij kan in het werk dat hij maakt beïnvloed zijn in opzet of keuze door begeleiders, maar van een werk onder toezicht of van een zekere leidinggevende is geen sprake. De ideeën die aangedragen worden door begeleiders beschikken nog niet over een vorm om eigen auteursrecht te hebben.⁴⁰

Verveelvoudiging

Onder de verveelvoudiging van een werk wordt onder andere een vertaling, een verfilming of toneelbewerking verstaan. Of meer algemener: *'iedere gehele of gedeeltelijke bewerking of nabootsing in gewijzigde vorm, welke niet als een nieuw, oorspronkelijk werk moet worden aangemerkt.'*⁴¹ Het is de vraag of de wijzigingen die een belichter dagelijks doorvoert bij het uitvoeren van een lichtontwerp een bewerking zijn of een toelaatbare verveelvoudiging. In beide gevallen moet hiervoor toestemming zijn van de maker. Toestemming om het werk te verveelvoudigen/openbaar te maken en toestemming om het werk te bewerken.⁴²

Brok geeft, net zoals de andere ontwerpers in deze scriptie, aan dat het systeem waarin voorstellingen dagelijks verplaatsen, typerend is voor het Nederlandse Theater. Het ontwerpen voor 1 theater is in Nederland bijna niet aan de orde. In Nederland gaat het in 90% van de gevallen om een montage-theater waarin je een plan maakt. Vaak een theater dat aan de kleine kant en goedkoop is. Dan heb je twee dagen om dit aan te passen naar het theater waar de voorstelling in première gaat, die vaak een stuk groter is. Daarna gaat het op reis naar plekken waar je van alles tegenkomt.

- ³⁹ Auteurswet art. 25

- ⁴⁰ Spoor, 30

- ⁴¹ Auteurswet art. 13

- ⁴² Auteurswet art. 12

Heinz ontwierp in november 2012 het licht voor de productie *Shrek de Musical* voor Albert Verlinde Entertainment (AVE). Deze productie zou in het RAI theater in Amsterdam gemaakt worden en daar in ieder geval voor een aantal maanden gaan spelen. Vanwege het formaat van de productie koos AVE om op een vaste locatie te spelen en niet, zoals gebruikelijk, op tournee te gaan.

Toen *Shrek* een groot succes bleek en dat naast Antwerpen ook een aantal grote Nederlandse theaters interesse toonden in de musical, werd ervoor gekozen om de productie tourbaar te maken. Heinz kreeg hier in eerste instantie één dag de tijd voor in Antwerpen. Hij heeft ervoor moeten strijden om meer tijd te krijgen. *'Ik heb daar uiteindelijk een hele week lang kunnen en moeten belichten. Dat is gewoon belangrijk, dat is wel mijn visitekaartje, dat ze daar even neer willen zetten in Antwerpen.'* Hij snapt in zo'n geval ook niet dat de producent dat wel zou laten gebeuren. *'Dat komt zijn eigen naam ook echt niet ten goede, laat staan mijn of óns beeld.'*

Heinz zegt dat het werken aan producties in grote operahuizen anders in elkaar steekt. Maak je daar een ontwerp dan mogen ze dat bij die productie zo vaak als ze willen op die plek gebruiken. Dat kan een paar jaar niet spelen en dan een aantal keer achter elkaar, dat maakt niet uit. De ontwerper komt er pas weer bij kijken als een ander operahuis dezelfde voorstelling of dat concept zelf wil gaan produceren. In de vorm van een zogenoemde *re-light* huren ze dan de ontwerper in om het lichtontwerp in het nieuwe theater te maken.

De producties worden in operahuizen heel precies geadmistreerd, getekend en gearchiveerd. Zo weet iedereen in dat huis precies hoe en wat ze moeten doen om het licht zo te maken zoals het bedacht is. Het is daardoor iedere keer precies hetzelfde. Er mogen ook geen wijzigingen in aan worden gebracht zonder toestemming van de ontwerper.

Volgens artikel 25 is toestemming nodig van de ontwerper om wijzigingen aan te brengen en mag de ontwerper zich verzetten tegen gemaakt wijzigingen. In het theater in Nederland gaat men hier op het gebied van lichtontwerp anders mee om.

Volgens Rapaport is het reissysteem het moeilijke van een lichtontwerp en auteursrecht in Nederland. Er moeten dagelijks andere keuzes gemaakt worden en daarom is een lichtontwerp ook iedere dag anders. Brok is het daarmee eens en vindt daarom ook dat de ontwerper de verantwoordelijkheid heeft om er voor te zorgen dat de belichter precies weet wat qua licht belangrijke onderdelen van het ontwerp zijn. Deze zullen altijd op een bepaalde manier in verhouding staan tot het decor of tot de zaal.

Zowel Brok, Dijkman, Rapaport en Heinz geven aan te mogen controleren of de uitvoering van hun werk op de juiste manier gebeurt. Dijkman geeft hierover aan dat hij dit een moeilijke kwestie vindt. *'Omdat het allemaal over eendags spelende reisvoorstellingen gaat, is het moeilijk om het niet alleen maar over de oplossingen van de dag te hebben.'* Zeker in Amsterdam of in een grote stad probeert Dijkman altijd wel te komen om te adviseren of om te kijken of het naar zijn zin is, maar dat is niet opgenomen in zijn contract.

Brok laat dit bewust wel in zijn contract zetten. Iemand moet aan te spreken zijn als iets niet volgens de afspraken gebeurt. *'Ik heb het recht op controle. Als het blijkt dat er dingen zijn veranderd die niet naar mijn maatstaven zijn, dan moet ik kunnen ingrijpen'*. Dit kan zover gaan als de productie 'on hold' zetten, maar dit zal in de praktijk zeer zeldzaam zijn omdat de producent waarschijnlijk als eerste aan de bel heeft getrokken en ten tweede de samenwerking tussen producent en ontwerper ook in de toekomst een belang heeft.

Dijkman ontwierp voor Het Toneel Speelt twee jaar geleden de voorstelling *Gijsbrecht van Amstel*. Deze voorstelling zou in de volgende jaren, traditiegetrouw, iedere nieuwjaarsdag gespeeld gaan worden. Vorig jaar kwam Dijkman er via via achter dat Het Toneel Speelt, om geld te besparen, grote technische aanpassingen aan zijn plan wilde doen. *'Toen heb ik ingegrepen, want dat kan natuurlijk niet. Dan moet je een heel nieuw lichtplan gaan maken. En die tijd was er natuurlijk niet.'* Dijkman had hierover niets vastgelegd in zijn contract en moest zich er ongevraagd mee bemoeien om ervoor te zorgen dat het zo uitgevoerd zou worden als hij het bedacht had. *'Dan zorgen ze maar dat er geld komt. Om m'n eigen kwaliteit te waarborgen. Anders vind ik het onzin dat mijn naam eronder staat, dan is het ook niet meer van mij.'*

Dresens geeft een voorbeeld van de productie *Ravelijn* van de Efteling, hiervoor maakte hij het lichtontwerp. De kwaliteit van deze productie was op de première niet naar het niveau waarop de Efteling deze wilde hebben. Er zijn wat aanpassingen gedaan binnen het team en er zijn in tekst en enscenering veranderingen doorgevoerd. Deze aanpassingen waren van een formaat dat de belichter aangaf deze qua licht niet zelf te kunnen maken. Dresens werd er opnieuw bijgehaald om de aanpassingen in de voorstelling opnieuw te belichten. Naast dat de belichter zulke aanpassingen niet zou mogen maken, geeft deze zelf ook aan hiervoor niet de kennis te hebben.

4.1 Hoe krijgt de theaterproducent het auteursrecht?

In het Nederlandse systeem gebruikt de theaterproducent het ontwerp van de lichtontwerper. In veel gevallen is er sprake van een contract. In dit contract geeft de ontwerper toestemming om zijn werk te gebruiken.⁴³ In de Auteurswet wordt niet specifiek geschreven over theater. Wel is er een hoofdstuk specifiek voor filmwerken opgenomen. Hierin wordt een aantal punten genoemd met bepalingen in het geval van meerdere rechthebbenden. Zo wordt in artikel 45d aangegeven dat (tenzij anders overeengekomen) de makers hun rechten aan de producent hebben overgedragen die nodig zijn voor het exploiteren van de film, zoals o.a. het vertonen van de film, kopiëren, ondertiteling en nasynchroniseren. De makers worden ook verondersteld afstand gedaan te hebben van aanpassingen aan hun werk welke als redelijk worden beschouwd (art. 25 eerste lid onder c). In de wet is opgenomen dat dit niet geldt voor de componist van de filmmuziek.⁴⁴

Overdracht

De oorspronkelijke maker kan zijn auteursrecht op zijn werk overdragen aan een andere persoon of organisatie. Bij een overdracht is de maker het auteursrecht vervolgens deels of geheel kwijt. Deze overdracht moet schriftelijk, in een getekende akte, worden vastgelegd. Het kenmerk van overdracht is dat degene aan wie de rechten zijn overgedragen alle eigendom krijgt voor het exploiteren van dat werk omschreven in de akte. Het is dan belangrijk om de overgedragen rechten goed te omschrijven en hierbij (financiële) voorwaarden te stellen.

Licentie

Als de maker zelf het auteursrecht wil houden, dan kan hij een licentie geven. Hiermee geeft hij toestemming om zijn werk op een bepaalde manier en/of voor een bepaalde termijn en/of in een bepaald (geografisch) gebied openbaar te maken of te verveelvoudigen. Het auteursrecht blijft daarbij in handen van de maker. Het verschil met een overdracht is dat een licentie zowel schriftelijk als mondeling kan worden verleend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen een exclusieve en een niet-exclusieve licentie. Bij de exclusieve licentie is de licentienemer de enige, met inbegrip van de licentiegever, die bevoegd is om het werk op de afgesproken manier te gebruiken. Bij een niet-exclusieve licentie kan de auteursrechthebbende dezelfde rechten ook aan anderen geven.⁴⁵

- ⁴³ Brok
- ⁴⁴ Auteurswet Hoofdstuk V. Bijzondere bepalingen betreffende filmwerken
- ⁴⁵ www.auteursrecht.nl, auteursrecht/22233/
- RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
- DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

Een voorbeeld van een licentie:

1. De ontwerper verleent hierbij aan de producent met uitsluiting van ieder ander het exclusieve recht om gedurende de looptijd van deze overeenkomst het ter beschikking gestelde Ontwerp te gebruiken. Het recht van de producent tot gebruik is kwantitatief onbeperkt/beperkt* tot uitvoeringen.

Indien het recht tot verveelvoudiging kwantitatief beperkt is, kan in een later stadium alsnog schriftelijk een hoger aantal overeengekomen worden.

2. Het is de producent niet toegestaan enige verandering in het Ontwerp aan te brengen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de ontwerper.

3. De ontwerper blijft auteursrechthebbende op het Ontwerp, ook al zijn er ingevolge lid 3 van dit artikel veranderingen in het Ontwerp aangebracht.

4. Ten aanzien van de vermelding van de naam van de ontwerper op de Producten wordt het volgende afgesproken: De licentie die ingevolge dit contract door de ontwerper aan de producent wordt verleend, houdt mede in de exploitatie voor reclamedoeleinden onder de voorwaarde dat de naam van de ontwerper steeds duidelijk wordt vermeld.

5. Het is de producent niet toegestaan deze licentie over te dragen aan derden, noch deze te bezwaren, tenzij de ontwerper hiertoe schriftelijk zijn toestemming verleent, in welk geval de producent jegens de ontwerper volledig aansprakelijk blijft voor de nakoming van zijn uit deze overeenkomst voortvloeiende verplichtingen.⁴⁶

Het registreren van voorstellingen

Zoals Heinz al aangaf is kwaliteit het enige is dat een lichtontwerper kan verkopen. Het is daarom voor hem van groot belang dat hij erbij is als zijn werk opgenomen wordt voor op een DVD of voor televisie. Dit is voor hem een belangrijke manier om zijn gezicht (naam) te laten zien. Het belichten van televisie is zo verschillend van het belichten van een theatervoorstelling, dat het noodzakelijk is om een lichtontwerp aan te passen om er voor te zorgen dat het idee en concept van de voorstelling en het licht overkomen op het scherm.

Een camera moet je vertellen welke kleur het toneel heeft, hoe licht het op het toneel is en wat hij met lichtovergangen moet doen. Iets wat het oog op natuurlijke wijze doet. Daarnaast wordt bij het registreren van een theatervoorstelling veel verder ingezoomd dan het publiek in een zaal over het algemeen doet. Een camera kan een close-ups maken van alleen het gezicht van een speler. In een zaal is de afstand tot spelers altijd groter. Een lichtontwerper moet zowel op afstand als voor heel dichtbij zorgen voor een kwalitatief beeld, welke het idee van de ontwerper weergeeft.

Gesubsidieerd theater in Nederland

Het fond podiumkunsten is in Nederland vanuit de overheid verantwoordelijk gesteld voor het verlenen van subsidies aan muziektheater, dans en theater in Nederland. Vanuit het wettelijke reglement van het fonds worden subsidies verstrekt voor activiteiten die bijdragen aan het bevorderen van de kwaliteit en diversiteit van het scheppen, produceren en programmeren van de professionele podiumkunsten in Nederland en het opbouwen van een publiek daarvoor.⁴⁷

Heinz, die zowel in het gesubsidieerde als in het vrije theatercircuit producties maakt, geeft aan dat er in Nederland bij het gesubsidieerde theater in principe geen sprake is van een vergoeding voor de lichtontwerper bij de herneming van een voorstelling. Het gezelschap geeft vaak aan dat ze graag willen dat de ontwerper nog een keertje komt kijken en van die gelegenheid gebruik maakt om ook direct weer wat puntjes op de i te zetten. Maar daarvoor betaald worden heeft Heinz nog nooit meegemaakt.

- ⁴⁶ www.cultuur-ondernemen.nl

- ⁴⁷ Algemeen Reglement Fonds Podiumkunsten 2014

Dijkman, die bijna al zijn werkzaamheden binnen het gesubsidieerde theater in Nederland verricht, is het daarmee eens. 'Naast dat het dus niet voorkomt is daar ook helemaal geen geld voor. Het is al geen vetpot waarvoor producties gemaakt moeten worden, laat staan dat ik nog een extra vergoeding zou krijgen als het nog een aantal keer meer kan spelen.'

4.2 Persoonlijkheidsrechten van de maker

Ook als de maker van een werk zijn auteursrecht aan een ander heeft overgedragen of er een licentie voor afgegeven heeft behoudt hij zijn persoonlijkheidsrechten. Dit zijn onder andere het recht op naamsvermelding. Ook mag hij zich verzetten als er een andere naam onder zijn werk staat. Het is toegestaan dat de gebruiker kleine wijzigingen maakt in het werk. De wet geeft aan dat deze wel redelijk gevonden moeten worden. Bij een eventuele aanpassing mag geen sprake zijn een misvorming, verminking of een andere aantasting van het werk, die nadelig zou zijn voor de naam of de eer van de maker.⁴⁸

De maker van een werk mag zelf wel wijzigingen aanbrengen. Ook mag de maker iemand toestaan wijzigingen aan te brengen in zijn werk. Men gaat er vanuit dat de maker de wijzigingen van deze persoon goed gekeurd zou hebben. Het gaat dan om wijzigen met toestemming van de maker.⁴⁹

De *associate designer* is bij de grotere internationale producties een bekende term. In Nederland kennen we dit niet. De associate werkt onder de ontwerper maar staat qua taken naast de ontwerper. Hij assisteert, maakt en onderzoekt met en voor de ontwerper en voert zijn taken uit als hij niet aanwezig kan zijn. Ook in het geval van een herneming van een productie kan het gebeuren dat de lichtontwerper zijn *associate* stuurt.⁵⁰ In Nederland kennen we dit in een kleinere vorm met een assistent of stagiair. Ook hier blijft de vraag bestaan of de associate wordt gezien als de medemaker en zelfstandig beslissingen neemt of als een uitvoerende van de ideeën van het ontwerp van de lichtontwerper.

Van persoonlijkheidsrechten kan deels afstand gedaan worden. Een maker kan ze echter niet overdragen. Zo kan de maker afspreken met zijn (contractuele) wederpartij zijn recht op naamsvermeldingen niet uit te oefenen. Dit kan ook met het recht om wijzigingen aan te brengen. Een maker kan geen afstand doen van zijn recht om zich te verzetten tegen misvorming, verminking of andere aantasting van zijn werk.⁵¹

Naamsvermelding

Het vastleggen, op welke manier dan ook, om het werk of een gedeelte daarvan ten gehore te brengen of te vertonen, valt onder verveelvoudigen.⁵² Als er sprake is van een korte vastlegging in de vorm van een foto-, film-, radio-, of televisie reportage voor het weergeven van een actuele gebeurtenis waarvan het werk deel uitmaakt, dan mag dat zonder toestemming van de maker, als de naam van de maker duidelijk wordt vermeld.⁵³ Net zoals dit geldt voor het citeren, dit mag als de bron vermeld worden.⁵⁴

-
- ⁴⁸ Geerts, 76; Auteurswet art. 25.1
 - ⁴⁹ Auteurswet art. 25.4
 - ⁵⁰ americantheatrewing.org
 - ⁵¹ Geerts, 77
 - ⁵² Auteurswet art. 14
 - ⁵³ Auteurswet art. 16a&c
 - ⁵⁴ Auteurswet art. 15a
 - RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
 - DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

Rapaport geeft aan dat contractueel vastleggen naamsvermelding zeker mogelijk is bij beeldmateriaal als flyers, programmaboekjes of foto's. Een krant heeft in een rectificatie zijn naam bij een foto moeten zetten omdat alleen de decorontwerper genoemd werd, terwijl er juist veel van het licht van Rapaport te zien was. De producent had in zijn persbericht de krant wel van de juiste informatie voorzien. Ook voor Schreuders is deze informatie van belang. *'Het is toch een soort van reclame voor je werk.'* Het is volgens Rapaport wel heel lastig om voor deze publicatie van zijn werk geld te krijgen.

Dat er geen onduidelijkheid over naamsvermelding mag ontstaat is een reden om goed vast te leggen wat je leveringscondities zijn. Rapaport geeft het volgende voorbeeld hoe men een lichtontwerp kan zien als een verhandelbaar product: *'Je hoeft niet per se het logo van Porsche op je auto te laten staan. Dat mag je eraf halen. Die auto is van jou. Tenzij je in de publiciteit komt en zegt dat het een Mercedes is. Dan zal Porsche wel moeilijk gaan doen.'*

Heinz zegt dat iedere productie die de lichtontwerper maakt een volgende opdracht kan/moet genereren. Producenten en regisseurs moeten weten wie je bent, anders wordt je niet gevraagd. Je krijgt werk doordat mensen je werk zien. Het is vervolgens ook belangrijk dat je bij een productie blijft horen wanneer die je gemaakt hebt. Je bent, ondanks dat je er niet dagelijks bij bent, onderdeel van het team. Artistiek is het interessant om daar bij te blijven.

4.3 Handhaving van auteursrecht

Wanneer is er sprake van inbreuk op het auteursrecht? Zijn er voorbeelden van lichtontwerpen waarbij er sprake was inbreuk op het recht van de maker? En wat probeert men er tegen te doen?

Inbreuk op het auteursrecht

Bij een werk is sprake van een geheel dat samenkomt en het tot een origineel werk maakt. De combinatie van een afbeelding, kleuren en/of motieven en materiaal kunnen zorgen voor een op zichzelf ook weer beschermd auteursrechtelijk werk, waarvan – als je niet anders afsprekt – de rechten bij de verschillende makers liggen en welke niet zomaar gekopieerd mogen worden. Zodra er auteursrecht geldt, mag er niet een sterk lijkend, ander werk gemaakt worden. Een (te) kleine afwijking is niet genoeg om iets door te laten gaan als nieuw werk met een oorspronkelijke karakter.⁵⁵ Plagiaat is een vorm van inbreuk. Het gaat dan om het letterlijk overnemen van een werk van een ander en doen alsof het zelf gemaakt is. Het is toegestaan om je te laten inspireren, maar als er teveel letterlijk overgenomen is, dan spreekt men van inbreuk. Echter met minder kwade wil.⁵⁶

Er is in juridische zin een maatstaf om te beoordelen of er inbreuk is gemaakt op het auteursrecht. De vraag is of er teveel auteursrechtelijk beschermde trekken zijn overgenomen uit een werk. Waardoor het nieuwe werk inbreuk maakt op het oude. Er wordt hier op twee manieren naar gekeken. Sommigen vinden dat je op zichzelf staande trekken niet kunt beoordelen en moet kijken naar de totaalindruk. Anderen menen dat de totaalindruk alleen opgaat voor eenvoudige werken van toegepaste kunst (een vaas, beeld, schilderij) en dat dit niet opgaat voor complexe samengestelde werken (een musical, film, theaterstuk vergeleken met een boek). In dit laatste geval zou een vergelijking te lastig zijn en zou je moeten kijken naar overname van beschermde trekken. In de zaak Stokke/Fikzo rondom een meegroeierende kinderstoel (eenvoudig werk van toegepaste kunst) was duidelijk te omschrijven op welke punten en bij welke onderdelen er sprake was van een overeenkomst of een verschil in

- ⁵⁵ www.charlotteslaw.nl, plagiaat-en-het-sprookje-van-de-kopie

- ⁵⁶ www.auteursrecht.nl

vorm.⁵⁷ Terwijl in het geval van het arrest *Una Voce Particolare* van Hoge Raad er kritiek kwam op het feit dat de Hoge Raad alleen de overeenkomsten meenam in hun beslissing en de verschillen daarbij naast zich liet liggen.⁵⁸

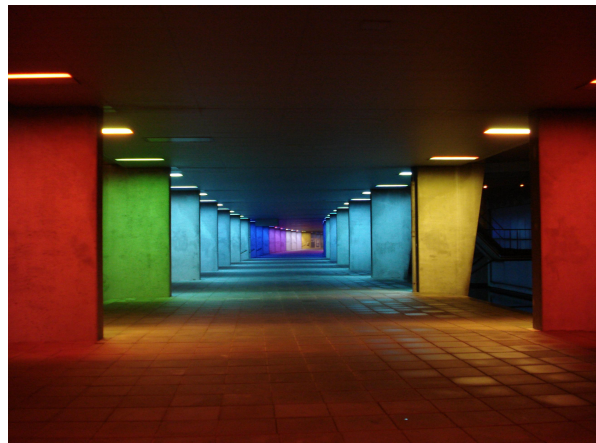
Heinz vertelt over de productie 'Yolanta', waar de rechten van het decor niet bij de ontwerper maar bij het operahuis in Baden-Baden lagen. Toen Warschau dezelfde productie opnieuw wilde produceren met het decor uit Baden-Baden, hebben ze geen toestemming gekregen om het te huren of te kopen. Het namaken van precies hetzelfde decor mag dan ook niet. Door het toevoegen van twee bomen en het anders schilderen van een bepaalde wand, had de decorontwerper voldaan aan het ontwerpen van een nieuw decor. Heinz twijfelt in dit geval van de werking en bescherming van auteursrecht.

Verminking

Er zijn in Nederland geen voorbeelden van theaterproducties of voorstellingen waarbij, rondom licht, geprocedeerd is. Wel zijn er twee voorbeelden van autonome lichtkunstenaars welke een rechtszaak hebben aangespannen rondom hun werk.

Op 10 september 1998 kreeg lichtkunstenaar Peter Struycken gelijk in de rechtszaak waarin hij het Nederlands Architectuur instituut (NAi) in Rotterdam had aangeklaagd vanwege het verminken van zijn kunstwerk. Iets waartegen hij op mag treden volgens de persoonlijkheids-rechten in Artikel 25 van de Auteurswet.⁵⁹

Het NAi had in het kader van een manifestatie over Zuid-Afrika, kunstenaars uit Johannesburg gevraagd tijdelijke schilderijen aan te brengen op de betonnen pilaren, die ook onderdeel uitmaken van het lichtkunstwerk. Struycken sprak over een schande, want het effect van het kunstwerk, dat hij maakte in opdracht van het NAi, staat of valt bij het schijnsel op die zuilen en het doorzicht van de arcade.

Afbeelding 1 Lichtarcade - Peter Struycken

De tijdelijke vorm van de tentoonstelling was voor Struycken geen reden om er geen werk van te maken. *'Ook een tijdelijk verminkt kunstwerk kan je niet meer tentoonstellen.'* Als het NAi de pijlers voor exposities had willen gebruiken, dan hadden ze dit in de ontwerpfase met de kunstenaar moeten afspreken. Struycken noemt het nu een lichtwerk met een permanent karakter. Het NAi trok dat in twijfel. Omdat het kunstwerk uit licht bestaat is het volgens het NAi per definitie tijdelijk. Overdag is het werk namelijk niet eens te zien.⁶⁰

De rechter deed vervolgens de uitspraak: 'Door de bekleding en beschildering is het effect en daarmee het kunstwerk van Struycken verstoord.' Hij 'verbiedt het NAi om gedurende de tijd dat het werk geactiveerd is het kale beton van (een of meer van) de pilaren te onttrekken aan de werking van het lichtkunstwerk, bijvoorbeeld door beschildering van de pilaren'. Bij overtreding van het vonnis is een dwangsom van 5.000 gulden per dagdeel vastgesteld met een maximum van Fl. 250.000,-.⁶¹

-
- ⁵⁷ uitspraken.rechtspraak.nl
 - ⁵⁸ www.boek9.nl, HR_Una_Voce_Particolare.pdf uitspraken.rechtspraak.nl
 - ⁵⁹ www.trouw.nl, Architectuurmuseum-moet-van-mijn-lichtkunst-afblijven
 - ⁶⁰ www.trouw.nl, Het-belang-van-een-kale-zuil-voor-de-kunst
 - ⁶¹ www.archined.nl, nai-verliest-rechtszaak-struycken/
 - RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
 - DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

In Groningen werd een rechtszaak aangespannen rondom het lichtkunstwerk 'een virtuele boteringepoort'. De maker beschuldigde de eigenaar, de gemeente, van het niet onderhouden van het werk en verbood het kunstwerk te verwijderen. In een uitspraak van de rechtbank op 17 mei 2013 kreeg de maker gelijk en zou de gemeente haar recht misbruikt hebben.⁶²

In een uitspraak van het Nederlandse gerechtshof in Leeuwarden wordt deze uitspraak vervolgens tegen gegaan. Ze geven de gemeente gelijk in het verwijderen van het kunstwerk, vanwege het vanaf het begin af aan niet goed functioneren. Het Hof vindt niet dat het de fout van de gemeente is, omdat deze meerdere pogingen gedaan heeft het werk te herstellen.⁶³

Kosten

De rechter kan in rechtszaken over het auteursrecht de partij die ongelijk heeft gekregen veroordelen om alle gemaakte kosten van de tegenpartij te betalen. Onder de kosten die vergoed moeten worden, kunnen de kosten voor rechtsbijstand (advocaat) vallen, maar ook de kosten van getuigen, deskundigen, reis-en verblijfkosten, van uittreksels en verdere buitengerechtelijke (voor het proces gemaakte) kosten.⁶⁴ Kortom, procederen over auteursrecht kan de moeite waard zijn, maar ook heel duur als je verliest: eigen kosten plus alle kosten van de wederpartij.

4.4 Auteursrechtenorganisaties

In Nederland kennen we verschillende belangenorganisaties die opkomen voor de auteursrechten van makers. Zo is Pictoright een auteursrechtenorganisatie voor visuele makers in Nederland. Zij vertegenwoordigen illustratoren, beeldend kunstenaars, grafisch ontwerpers, fotografen, architecten en andere beeldmakers.

Pictoright stelt zichzelf tot doel het behartigen van de belangen van visuele auteurs door uitoefening, bevordering en bescherming van auteursrechten. Ze voorzien van informatie en treden juridisch op voor aangesloten beeldmakers. Vergelijkbare organisaties voor andere vakgebieden zijn er voor schrijvers en schrijvende journalisten (Lira), componisten (Buma Stemra) VEVAM (regisseurs) en NORMA (acteurs). Rapaport geeft aan dat hij aangesloten is bij een Europese organisatie voor beeldrecht. Zodra hij van deze organisatie gebruik zou maken moet hij wel apart aangeven wat dan zijn aandeel is aan een werk.

Een specifieke vakbond voor lichtontwerpers kennen we in Nederland niet. Wel heeft de werkgeversvereniging Nederlandse Associatie voor Podium Kunsten (NAPK) samen met FNV KIEM, een vakbond op het gebied van Kunsten, Informatie, Entertainment en Media, een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) opgesteld waarin lichtontwerp behandeld wordt.⁶⁵

-
- ⁶² uitspraken.rechtspraak.nl
 - ⁶³ www.ie-forum.nl, Gemeente+mag+Virtuele+Boteringepoort+weghalen
 - ⁶⁴ www.rechtspraak.nl, Kostenveroordeling
 - ⁶⁵ www.caotheater.nl
 - RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
 - DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

Werkgevers die aangesloten zijn bij deze organisatie zijn verplicht te handelen naar de beschreven arbeidsvoorwaarden. Zoals arbeidstijd, vergoeding en verlof. Zij moeten aan deze voorwaarden voldoen bij diegene die zij in dienstverband voor hen werken. De functie lichtontwerper wordt behandeld onder de functienaam: Ontwerper / Vormgever (decor / kostuum / licht / geluid). De ontwerper werkt onder hiërarchische verantwoordelijkheid van de regisseur en/of de directie. Hij is verantwoordelijk voor het creatieve ontwerp binnen het eigen vakdomein ten behoeve van producties, binnen de richtlijnen van de regisseur en de productieleiding. Zijn functie is artistiek, als in het ontwikkelen van scènebeelden, maar ook technisch qua planning en realisatie.⁶⁶ Zie bijlage 2 voor de volledige functie-omschrijving ontwerper uit de cao 2013.

Ondanks dat een vakbond voor lichtontwerp niet bestaat weten ontwerpers elkaar wel te vinden als het gaat om contracten. Rapaport geeft aan dat hij wel eens gebeld wordt door andere ontwerpers met de vraag hoe hij zakelijk dingen regelt en op papier zet. Ook Heinz weet wat in Nederland de financiële vergoedingen ongeveer zijn voor het ontwerpen van een grote zaal musical of van een grote toneelvoorstelling. Daar zitten geen grote verschillen in. Dijkman is het daar mee eens en geeft aan geen grote verschillen tussen de gezelschappen te zien.

- ⁶⁶ cao theater 2013, bijlage III
- RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
- DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

5 Hoe werkt het auteursrecht in het buitenland?

Volgens Geerts kan het per land verschillen op welke wijze je het recht van intellectueel eigendom verkrijgt. Om te voorkomen dat men zich in ieder land opnieuw moet oriënteren op geldende regels en bestaande formaliteiten, is er in artikel 5 lid 1 van de Berner Conventie (internationale grondslag voor auteursrecht) het zogenaamde formaliteitenverbod opgenomen. Geerts: *'Dit verbod houdt in dat het genot van de auteursrechtelijke bescherming in alle landen aan geen enkele formaliteit is onderworpen. Wie een werk schept, is in de hele unie beschermd zonder dat enige procedure nodig is.'*⁶⁷

Brok zegt dat onderhandelingen tussen de producent en de lichtontwerper echter altijd door blijven gaan. Zelfs als contractueel is vastgelegd dat te allen tijde de rechten van een productie bij de lichtontwerper liggen. Als een productie hernomen wordt in een ander land of onder een andere producent, dan zal er opnieuw gesproken worden over budgetten, honoraria, tijd, enz. Om het ontwerp op die nieuwe locatie te krijgen. *'Het recht heeft een ontwerper overal⁶⁸, over de productionele uitvoering onderhandel je iedere keer opnieuw.'*

5.1 Verenigingen van lichtontwerpers

In onder andere de Verenigde Staten, Italië en Spanje hebben lichtontwerpers zich verenigd. In Nederland kennen we geen officiële vereniging of stichting. In Engeland bestaat de Association of Lighting Designers (ALD). Dit is een organisatie die opkomt voor de belangen van lichtontwerpers en strijdt voor professionaliteit, kwaliteit en goede werkomstandigheden.⁶⁹ Vanuit deze organisaties worden voorbeeldcontracten, zogenoemde riders, geleverd. Hierbij wordt expliciet genoemd dat in goed overleg clausules geschrapt kunnen worden en over voorwaarden te onderhandelen is.⁷⁰

In drie van de 21 clausules in het standaard contract van de ALD komt men terug op het auteursrecht van de lichtontwerper. Twee hiervan gaan expliciet over naamsvermelding. In programmaboekjes, op posters, foto's, bij een registratie en op al het andere publiciteitsmateriaal moet in dezelfde grootte als de decor- en kostuumontwerper de naam van de lichtontwerper vermeld worden. De derde geeft aan dat alle rechten van het ontwerp bij de lichtontwerper blijven en dat er zonder zijn toestemming geen aanpassingen gedaan mogen worden. In het contract wordt rondom auteursrecht verwezen naar de 'Copyright, Designs and Patents Act, 1988', een Engels wetboek vergelijkbaar met de Nederlandse Auteurswet.⁷¹

Deze zogenoemde Moral Rights, worden in de Engels Copyright, Designs and Patents Act uitvoerig besproken. De morele rechten, ofwel de Nederlandse persoonlijkheidsrechten, worden concreet besproken; bij iedere blootstelling aan het publiek heeft de maker het recht op naamsvermelding.⁷²

In een email geeft Executive Director van de ALD Ian Saunders aan dat het gedeelte over copyright op dit moment aangepast wordt om lichtontwerpers meer bescherming te bieden. Hij geeft aan dat Britse producenten steeds vaker de ontwerpers proberen uit te kopen om de producties wereldwijd te kunnen verkopen. Volgens Saunders worden producties steeds vaker live opgenomen en uitgezonden in bioscopen en verschijnen producties op DVD.

-
- ⁶⁷ Geerts 22
 - ⁶⁸ Beran: 'Alleen de landen die aangesloten zijn bij de Berner Conventie.'
 - ⁶⁹ www.ald.org.uk, about
 - ⁷⁰ ALD rider, 1
 - ⁷¹ ALD rider, 2
 - ⁷² Copyright, Designs and Patents Act, 1988; Chapter IV
 - RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
 - DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

Dit heeft tot gevolg dat ook bij kleinere producties onderhandeld moet worden over royalty's of extra honorarium en aanwezigheid bij deze opnames.

In het Engelse standaardcontract wordt vaker gerefereerd aan de decor- en kostuumontwerper. Er wordt gevraagd om dezelfde werkomstandigheden als de andere leden van het artistiek team. Brok voegt hieraan toe dat hij in landen werkt waar het vak lichtontwerper niet officieel is erkend. Hierdoor moet hij onderzoeken wat en of er standaardafspraken zijn over bijvoorbeeld royalty's.

Het verdere gebruik van het ontwerp, na aflopen van het contract, wordt beschreven als 'the right of first refusal'. Hierin is het in eerste instantie aan de ontwerper wat er met zijn ontwerp mag gebeuren als iets bijvoorbeeld vaker gaat spelen, in herneming gaat of doorverkocht wordt.⁷³

De bescherming van de ontwerper is in de Verenigde Staten is groter. Ze werken met een systeem waarbij in een Union de minimum arbeidsvoorwaarden en omstandigheden zijn vastgelegd. Producenten die willen werken met een lichtontwerper die aangesloten is bij de Union zijn verplicht een Union contract na te leven. In de 'Standard Designer's Agreement' (SDA) van de United Scenic Artists, wordt in eerste instantie ingegaan op wat de ontwerper zal leveren. Dan volgt per discipline een gedetailleerde uitleg met wat de ontwerper zal leveren. Over lichtontwerp staat het volgende beschreven:

C. The Lighting Designer shall design the lighting and render the following services, if required, and agrees:

- . To provide full lighting equipment lists and a light plot drawn to scale from Scenic Design and theatre drawings provided by Producer.*
- . To provide color, hook-up plots and instrument schedule including all information required for the realization of the design.*
- . To coordinate and plot special lighting effects.*
- . To supply specifications for competitive bids for lighting and special effects suppliers mutually satisfactory to the Producer and the Lighting Designer.*
- . To oversee focusing of the lighting equipment and setting of lighting cues.*
- . To attend the rehearsals as necessary to design the production and to conduct the lighting rehearsals.⁷⁴*

De lichtontwerper is dus o.a. verantwoordelijk om de productie van compleet uitgewerkt technisch plan te voorzien, maar ook het overzicht te houden tijdens het stellen en belichten. Net zoals de Nederlandse cao geven zij een overzicht wat de ontwerper levert, de SDA omschrijft echter veel praktischer welke taken daarbij horen, het maken van een kanaalindeling, kleurenoverzicht en het overzicht houden tijdens het stellen en standen maken.

De SDA zegt ook dat het beschermen van alle noodzakelijke auteursrechten de verantwoordelijkheid is van de producent. In alle gevallen moet de ontwerper de eerste kans krijgen om bij een herneming, coproductie of verkoop, zijn werk ten uitvoer te brengen.⁷⁵

Volgens Rapaport zijn in de Engels sprekende landen een aantal zaken anders geregeld. Als je lid bent van de Union, dan ben je contractueel vertegenwoordigd door die Union. Zij hebben standaardafspraken ontwikkeld. Het lijkt op het gebied van auteursrecht gunstig te zijn, maar het enige wat daarmee vast staat is dat er een organisatie

- ⁷³ ALD rider, 3

- ⁷⁴ SDA theatre 2010-2012

- ⁷⁵ SDA theatre 2010-2012

- RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF

- DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

is die je verdedigt. Als Rapaport, niet aangesloten bij de ALD, nu in Groot Brittannië aan het werk gaat, dan zal het een stuk moeilijker zijn om alle auteursrechtelijke zaken geregeld te krijgen.

Heinz heeft niet de behoefte aan een dergelijk systeem met standaardafspraken in Nederland. Het Nederlandse systeem maakt een ontwerper namelijk een stuk flexibeler. Zo geeft hij, net als Dijkman, het voorbeeld dat als er keer geen geld is bij een gezelschap en hij de productie toch wil en kan doen, hij kan aangeven niet fulltime beschikbaar te zijn.

In Zweden wordt, vanuit een vakbond voor uitvoerende kunsten en film, met lichtontwerp hetzelfde omgegaan als architectuur. Zo wordt de lichttekening beschouwd als het intellectuele eigendom van de lichtontwerper. Contractueel legt een ontwerper met het theater vast dat ze zijn lichttekening voor een gelimiteerd aantal uitvoeringen mogen gebruiken. Ook kun je een theater verplichten al het materiaal dat van het ontwerp gebruikt is (de lichttekening, maar bijvoorbeeld ook de standenlijst) retour te sturen na afloop van de speelperiode.⁷⁶

Söderberg omschrijft in een contract lichtontwerp als *'een set van instructies op een computermedium, papier, schetsen of andere schriftelijke documentatie.'* Dit is het zogenoemde kunstwerk. Van hieruit is het theater verplicht tot naamsvermelding op programmaboekjes, flyers of op iedere andere manier waarin de voorstelling genoemd.⁷⁷

Brok is van mening dat het technische plan zich direct verhoudt tot zijn creatieve prestatie. Het ontwerp staat op papier, maar daar hangt ook een computerprogramma als de lichtcomputer aan vast. Ook alle informatie die geholpen heeft bij het tot stand komen van het ontwerp. Dus dat kunnen ook presentatie- of schetsboekjes zijn. Wil iemand dat specifieke ontwerp gebruiken of overnemen, dan moet aan alle bedachte informatie worden voldaan. Creatief gezien, maar dus ook technisch. Vaak ga je daarover onderhandelen, omdat het theater er anders uitziet of technisch anders gefaciliteerd is.

- ⁷⁶ Söderberg

- ⁷⁷ Söderberg

Conclusie

Het auteursrechtelijke lichtontwerp

'Het auteursrecht is het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.'⁷⁸ Artikel 10 geeft aan dat een werk kan zijn: 'in het algemeen ieder voortbrengsel op het gebied van letterkunde, wetenschap of kunst, op welke wijze of in welke vorm het ook tot uitdrukking zij gebracht.' Lichtontwerp wordt gezien als een kunst en komt in een vorm tot uitdrukken. Hieruit zou je dus vrij makkelijk kunnen concluderen dat een lichtontwerp inderdaad een auteursrechtelijk beschermd werk is.

Een lichtontwerper maakt keuzes over de materialen welke hij wil gebruiken, de plaatsen waar hij dit ophangt en de manier waarop hij zijn licht richt. Door hier op een unieke manier mee om te gaan, wat alleen hij kan, door bijvoorbeeld licht aan/uit te doen of een kleur te geven, krijgt zijn werk een eigen oorspronkelijk karakter met een persoonlijk stempel van de maker. De lichtontwerper is in zijn rol de enige verantwoordelijke die qua licht alle technische en artistieke factoren van een productie bij elkaar brengt.

Wat concreet in de praktijk de vorm van een lichtontwerp is, is moeilijk te duiden. Het zal vaak de technische tekening zijn, software in de lichtcomputer en een cuelijst (overzicht van welk beeld wanneer verschijnt en welke tijd dit in beslag neemt). Auteursrechtelijk is dit geen criterium waar een lichtontwerp aan moet voldoen voordat dit een beschermd werk is. Het is op dit moment de gebruikelijke vorm om een lichtontwerp vanuit te kunnen uitvoeren. Het reizende systeem maakt ook dat deze vorm nodig is om het werk van de lichtontwerper door te geven aan een belichter.

De specifieke vorm van een lichtontwerp brengt geen verplichting met zich mee. Het is dus in het geval van auteursrecht moeilijk om precies aan te kunnen geven waaraan je moet voldoen om duidelijke rechtsbescherming te krijgen. Ik denk dat het daarom de taak van de lichtontwerper is om duidelijk te omschrijven wat hij levert, hoe hij dit levert en waar dit aan moet voldoen. Contractueel, maar ook in de administratie van zijn lichtontwerp. Als een ontwerper op papier precies aangeeft, eventueel met beeldmateriaal, hoe een schijnwerper gericht is en kort kan omschrijven wat het licht vanuit dat armatuur onder de ideale omstandigheden moet doen, dan wordt naar mijn idee de kans op kwaliteitsverlies tijdens een tournee erg klein. Kan iets niet, of vallen armaturen weg, dan weet de belichter precies wat hij moet bereiken. Ik twijfel of de producent de lichtontwerper hier, juist bij kleinere producties, tijd voor zou (en kan) geven.

Voor mijn gevoel klopt het niet dat het decor- of kostuumontwerp niet onder het auteursrechtelijke deel van het lichtontwerp valt. Als een lichtontwerp precies wordt uitgevoerd als bedacht, maar een achterdoek blijkt beige in plaats van wit te zijn, dan is er niet direct sprake van inbreuk op het auteursrecht van de lichtontwerper. Een decorontwerper zou zich in het eerder genoemde voorbeeld mogen beroepen op zijn persoonlijkheidsrechten als er sprake is van een vermindering of een aantasting die zijn naam niet ten goede zou komen, maar juridisch gezien heeft de lichtontwerper hier geen invloed op. Daarom zijn de contractuele afspraken erg belangrijk die aangeven dat het werk (licht) alleen geldt/gebruikt mag worden in combinatie met alle andere disciplines. Specifiek die productie met de regie, de choreografie en/of het decorontwerp die daar bij horen. Dit zou ook direct uitleg geven waarom de lichtontwerper terug moet komen om zijn werk aan te passen als er veranderingen doorgevoerd worden bij andere disciplines als in enscenering of sfeer. Dit zegt niets over of de belichter dat misschien ook zou kunnen, maar het gaat om het feit dat de lichtontwerper iets bedacht en gemaakt heeft dat alleen onder de afgesproken omstandigheden werkt.

- ⁷⁸ art. 1 Aw
- RECHT UITGELICHT | TIM VAN 'T HOF
- DE THEATERSCHOOL | AHK | APRIL 2014

Naast dit individuele auteursrecht kan je in het geval van de lichtontwerper ook spreken van een gemeenschappelijk auteursrecht, waarbij hij een aandeel heeft in het gehele werk, de (theater)productie. Hij deelt dit gemeenschappelijke auteursrecht bijvoorbeeld met de regisseur, de componist en de decorontwerper.

Het is interessant dat de producent vaak niet weet dat hij ook de lichtontwerper om toestemming moet vragen voor het (her)gebruiken van zijn product en afspraken zou moeten maken rondom het gebruik van zijn auteursrecht. Veel lichtontwerpers werken namelijk als zelfstandige en het zou voor de producent dus bijna altijd gaan om een (gebruiks)recht van de zelfstandige te verkrijgen. Een aantal van de ontwerpers waar ik mee sprak zijn actief bezig om hier duidelijkheid in te scheppen en krijgen het voor elkaar om licenties af te sluiten met producenten en afspraken te maken over hernemingen. Ik denk dat het zou de onderhandelingspositie van lichtontwerpers zou kunnen verbeteren als er een standaard is voor wat er afgesproken zou moeten worden.

De maker van het lichtontwerp

Artikel 6 van de auteurswet beschrijft dat als een werk ten uitvoer gebracht wordt naar het ontwerp van een ander en onder diens leiding en toezicht, dat deze als de maker van dat werk wordt gezien. In het geval van lichtontwerp is de lichtontwerper duidelijk aan te wijzen als degene onder wiens leiding het werk tot stand is gekomen. Ondanks dat leden uit zijn team, zoals de operator, belichter of de assistent, toevoegingen doen en oplossingen kunnen geven, valt hun werk onder dat van de lichtontwerper. Het zelfstandig uitwerken van tekeningen, of het inwerken van volgsporters (met daarbij eigen keuzes maken qua kleur en intensiteit) kan niet gezien worden als een eigenzinnige creatie. Als assistent zijnde zal ook ik altijd onder leiding en toezicht staan van de lichtontwerper. Het gaat er natuurlijk altijd om welke afspraken je met elkaar maakt. Ik zou me goed voor kunnen stellen dat een associate designer wel een mede-maker is. In het geval wanneer de associate de lichtontwerper vervangt als deze niet aanwezig is, bestaat de kans dat eigen keuzes worden gemaakt en dat er eigen creaties ontstaan binnen het ontwerp van de lichtontwerper. In dit geval ligt het auteursrecht op het gehele ontwerp nog steeds bij de lichtontwerper, maar zou de associate daar een eigen auteursrecht in hebben.

Het waarborgen van kwaliteit voor een lichtontwerper

De verantwoordelijkheid voor het reproduceren van het lichtontwerp ligt bij de belichter. En het is zijn werk om dit zo goed mogelijk te doen. Het is goed dat een aantal lichtontwerpers met behulp van een contract een stok achter de deur hebben om hun kwaliteit te waarborgen (recht op controle). Dit is echter een extra. Naar de persoonlijkheidsrechten in de Auteurswet zou dit niet hoeven. Het is wel een goede manier om al in een vroeg stadium verantwoordelijkheden en taken duidelijk te maken binnen een productie.

Ik denk niet dat de cao theater op dit moment het beste weergeeft waar lichtontwerp voor staat en/of dit de juiste overeenkomst is voor producenten. Het geeft een globaal beeld van wat van een ontwerper verwacht mag worden, maar verschillende verantwoordelijkheden en taken die een lichtontwerper heeft zouden duidelijker gespecificeerd kunnen worden om ook naar een producent duidelijk te maken wat de rechten en plichten van zowel de lichtontwerper als de producent zijn.

De situatie waarbij gesubsidieerde gezelschappen in Nederland zich het lichtontwerp toe-eigenen kan ik niet verklaren. Ik denk dat een gesubsidieerd gezelschap een lichtontwerper artistiek gezien meer vrijheid zou kunnen geven, dan dat een vrije producent dat kan. Het is wel vreemd dat het gezelschap zich dan vervolgens het gehele product toe eigent. Er wordt bijna een vrijwillige investering van de ontwerpers verwacht als zij zelf willen dat hun product er tijdens een tournee op zijn best uitziet. Het argument dat er geen geld is om kwaliteit te waarborgen zou niet gebruikt mogen worden. Waarom zou een vrije producent dit voordeel niet mogen gebruiken?

Ik ben er niet achter gekomen wanneer er precies sprake zou zijn van een nieuw ontwerp. Een lichtontwerper geeft toestemming om zijn creatieve idee te mogen gebruiken. En in Nederland betekent dit dat hij ook toestemming geeft aan een producent of een belichter om aanpassingen te mogen doen om het licht bij een productie mogelijk

te maken. Het zal dus waarschijnlijk niet voorkomen dat een belichter een nieuw lichtontwerp bij een productie maakt, maar hij zal altijd met het creatieve idee van de lichtontwerper werken.

Wat is voor een lichtontwerper belangrijk?

De lichtontwerper ziet over het algemeen de voorstelling na de première niet meer. Hij vindt het dan wel belangrijk dat zijn naam hoog gehouden wordt en dat zijn werk kwalitatief uitgevoerd wordt. Tijdens een tournee zal de lichtontwerper niet de kans hebben of de tijd krijgen om aanpassingen of onnauwkeurigheden weer strak te krijgen. Als een voorstelling opnieuw gaat spelen dan is dat een goed moment voor de producent om alle de puntjes weer op de i te zetten. De kwaliteit die de producent wil leveren blijft daardoor gewaarborgd en de lichtontwerper heeft de kans om zijn product te optimaliseren en misschien zelfs te verbeteren.

Als er sprake is van een verveelvoudiging, dezelfde geestelijke creatie maar in een andere vorm, dan moet de maker daar toestemming voor geven. Het belang dat de lichtontwerper hecht aan het aanwezig zijn wanneer er filmopnames of een DVD registratie wordt gemaakt, lijkt hiermee te worden gerechtvaardigd. De lichtontwerper zou op basis van dit recht de producent kunnen verplichten hem terug te vragen als hij de vorm wijzigt.

Het waarborgen van kwaliteit is een recht waar een maker zich zelfs na het overdragen van zijn auteursrecht op mag beroepen. Het is echter de vraag waarom ontwerpers dit niet vaker doen. Is het politiek gezien niet verstandig om er, nadat je als lichtontwerper afstand hebt gedaan van je werk, je er nog mee te bemoeien? Maakt je dat als ontwerper lastig voor een producent?

De auteurswet is zeker geschreven in het belang van de maker en is dus zeker ook in het belang van de lichtontwerper. De rechten die hij heeft en waarop hij zich mag en kan beroepen zijn duidelijk. Het moeilijke van het geheel blijft echter dat het in geen van de artikelen in het recht het gaat over financiën. Een onderhandelingen met een producent over het feit dat er sprake is van auteursrecht zal je winnen. Maar voor de producent ligt de focus enkel op het prijskaartje wat daar aan vast hangt en wat hij daarvoor krijgt.

Het verenigen van lichtontwerpers

Er zijn in Nederland maar weinig lichtontwerpers die fulltime hun geld verdienen met alleen het ontwerpen van voorstellingen. Zo is er vaak sprake van belichters die op tournee gaan met hun eigen ontwerp. Het voordeel hiervan is dat zij zelf in kunnen staan voor het leveren van hun eigen kwaliteit.

Het verenigen van deze kleine groep mensen zal naar mijn idee niet de meerwaarde geven van een Association of Union zoals in het buitenland. Lichtontwerpers bellen op dit moment elkaar op als zij niet weten hoe te onderhandelen of deze benieuwd zijn naar hoe een andere ontwerper zijn zaken regelt of met dezelfde producent geregeld heeft.

Een internationale vergelijking

Internationaal gezien lijkt het verenigen van lichtontwerper positief te werken op de afspraken die lichtontwerpers met producenten kunnen maken. Een organisatie die alle belangen behartigt blijkt zijn vruchten af te werpen. Het maakt een lichtontwerper als individu natuurlijk wel minder flexibel. Als een ontwerper een klus interessant vindt, ondanks dat hij hier niet de gebruikelijke financiële afspraken over kan maken of er niet genoeg tijd voor zou krijgen, dan zou het betekenen dat hij dit ontwerp niet zou kunnen maken. In Nederland zijn ontwerpers daarom erg flexibel om te doen wat zij willen en kunnen beschikbaarheid en financiële vergoeding aan elkaar afwegen.

Op een aantal punten kan een lichtontwerper zeker zijn belangen beschermen met behulp van de auteurswet. Het belang van een contract blijft er echter altijd. Wanneer er duidelijkheid is over wat er van tevoren afgesproken is, dan kan er later geen discussie over ontstaan. Iets wat de relatie tussen een opdrachtgever en de lichtontwerper alleen maar ten goede kan komen. Het is van belang dat lichtontwerpers duidelijk maken wat zij willen leveren en

onder welke condities zij dit kunnen en willen doen. Dit om er zeker van te zijn dat de kwaliteit die lichtontwerpers willen leveren optimaal gewaarborgd blijft.

Bronvermelding

Gepubliceerd

Literatuur

- Essig, L. Setlow, J. *Lighting and the Design Idea*³. Farmington Hills, Michigan: Wadsworth, Centage Learning 2013.
- Geerts, P.G.F.A. Bescherming van de intellectuele eigendom¹⁰. Deventer: Kluwer, 2013
- Jongasma, C. 'Interview met lichtontwerper Marc Heinz', *Zichtlijnen 115*, Amsterdam: Vereniging voor Podium Technologie, 2007
- Kooij, P.A.C.E. van der. *Boom Basics Intellectueel eigendom*². Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2012
- Spoor, J.H. Verkade, D.W.F. Visser, D.J.G. *Recht en Praktijk*³. Deventer: Kluwer, 2005

Wet- en regelgeving

- Algemeen Reglement Fonds Podiumkunsten 2014
- Handvest Grondrechten van de Europese Unie 2000
- Wetboek Auteursrecht 1912

Websites

- www.ald.org.uk/about/ 24-02-2014
- www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2594553/1998/09/02/Architectuurmuseum-moet-van-mijn-lichtkunst-afblijven.dhtml 24-02-2014
- www.ivir.nl/wetten/eu/auteursrecht-richtlijn.html 24-02-2014
- americantheatrewing.org/inthewings/detail/associate_lighting_designer 25-02-2014
- www.auteursrecht.nl/auteursrecht/152991/ 24-02-2014
- www.auteursrecht.nl/auteursrecht/22233/ 25-02-2014
- www.caotheater.nl 24-02-2014
- www.cultuur-ondernemen.nl/documents/10156/31487271-9399-4fca-a843-c046cd9b43a9 25-02-2014
- www.ie-forum.nl/backoffice/uploads/file/IEForum/Artikelen/Endstra%20ingehaald%20door%20Infopaq%2001.pdf 24-02-2014
- www.ie-forum.nl/?//Gemeente+mag+Virtuele+Boteringepoort+weghalen///32109/ 24-02-2014
- www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2669103/1998/07/02/Het-belang-van-een-kale-zuil-voor-de-kunst.dhtml 24-02-2014
- www.rechtspraak.nl/Naar-de-rechter/Civiele-rechter/Kosten/Pages/Kostenveroordeling.aspx 24-02-2014
- www.archined.nl/nieuws/nai-verliest-rechtszaak-struycken/ 24-02-2014
- www.rechtspraak.nl/Organisatie/Rechtbanken/Oost-Brabant/OverDeRechtbank/rechtsgebieden/Pages/Civiel-Recht.aspx 24-02-2014
- www.charlotteslaw.nl/2013/01/plagiaat-en-het-sprookje-van-de-kopie/ 24-02-2014
- cassatieblog.nl/intellectuele-eigendomsrecht/stijl-wordt-niet-beschermd-door-leerstuk-slaafse-nabootsing/ 24-02-2014
- www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/btw/tarieven_en_vrijstellinge_n/diensten_6_btw/uitvoerende_kunstenars 24-02-2014
- www.boek9.nl/files/2002/IEPT20021129_HR_Una_Voce_Particolare.pdf 24-02-2014
- www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/btw/tarieven_en_vrijstellinge_n/vrijstellingen/vrijstelling_voor_componisten_schrijvers_cartoonisten_en_journalisten 24-02-2014
- uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBNNE:2013:CA0939 24-02-2014
- uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2013:BY1532 24-02-2014
- <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:HR:2013:BY1532>

Standaardcontracten en -afspraken

- ALD rider, revision 21st November 2006
- SDA Theatre Agreement 2010-2012

Afbeeldingen

- commons.wikimedia.org/wiki/File:Rotterdam_kunstwerk_struycken1.jpg²⁸⁻⁰²⁻¹⁴

Ongepubliceerd

- Gesprek met Alex Brok, 2 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Pauline Beran, 7 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Stefan Dijkman, 9 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Yuri Schreuders, 18 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Mike Evers, 18 januari 2014 Amstelveen
- Gesprek met Uri Rapaport, 20 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Marc Heinz, 23 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Ilya Richter, 24 januari 2014 Amsterdam
- Gesprek met Wim Dresens, 21 februari 2014 Breukelen
- Mailcontact met Ian Saunders, 18 februari 2014
- Mailcontact met Johan Soderberg, 19 januari 2014
-

Bijlagen

pagina 1 auteurswet

Wet van 23 september 1912, houdende nieuwe regeling van het auteursrecht

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:
Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is eene nieuwe regeling van het auteursrecht vast te stellen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Hoofdstuk I. Algemeene bepalingen

§ 1. De aard van het auteursrecht

Artikel 1

Het auteursrecht is het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld.

Artikel 2

1. Het auteursrecht gaat over bij erfopvolging en is vatbaar voor gehele of gedeeltelijke overdracht.
2. De levering vereist voor gehele of gedeeltelijke overdracht, geschiedt door een daartoe bestemde akte. De overdracht omvat alleen die bevoegdheden waarvan dit in de akte is vermeld of uit de aard of strekking van de titel noodzakelijk voortvloeit.
3. Het auteursrecht, hetwelk toekomt aan den maker van het werk, zoomede, na het overlijden des makers, het auteursrecht op niet openbaar gemaakte werken, hetwelk toekomt aan dengene, die het als erfgenaam of legataris van den maker verkregen heeft, is niet vatbaar voor beslag.

§ 2. De maker van het werk

Artikel 3 [Vervallen per 01-01-1957]

Artikel 4

1. Behoudens bewijs van het tegendeel wordt voor den maker gehouden hij die op of in het werk als zoodanig is aangeduid, of bij gebreke van zulk eene aanduiding, degene, die bij de openbaarmaking van het werk als maker daarvan is bekend gemaakt door hem, die het openbaar maakt.
2. Wordt bij het houden van een niet in druk verschenen mondelinge voordracht geen mededeling omtrent de maker gedaan, dan wordt, behoudens bewijs van het tegendeel, voor de maker gehouden hij die de mondelinge voordracht houdt.

Artikel 5

1. Van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, hetwelk bestaat uit afzonderlijke werken van twee of meer personen, wordt, onverminderd het auteursrecht op ieder

Funcionaam	:	Ontwerper / Vormgever (decor / kostuum / licht / geluid)
Datum beschrijving	:	april 2003
Datum vaststelling	:	juni 2003

Plaats in de organisatie

De werkzaamheden worden verricht onder hiërarchische verantwoordelijkheid van de Regisseur en / of de directie.

Doelstelling van de functie

De Ontwerper / Vormgever is verantwoordelijk voor het creatieve ontwerp binnen het eigen vakdomein ten behoeve van producties, binnen de richtlijnen van de Regisseur en de productieleiding.

Funciebestanddelen

1. Verrichten van artistieke werkzaamheden
 - Ontwikkelt scènebeelden / ontwerpen in nauwe samenwerking met de Regisseur, Dramaturg en overige ontwerpers.

2. Verrichten van technische werkzaamheden
 - Maakt samen met de Regisseur en / of productieleiding de planning waarbinnen onderdelen gerealiseerd worden.
 - Overlegt met de productieleiding en theatertechnische dienst over de technische realisatie van het ontwerp.
 - Maakt, indien nodig, tekeningen, foto's, maquettes ten einde ontwerpen te verduidelijken.
 - Is op de hoogte van de eigenschappen van de gebruikte materialen en zet deze op een verantwoorde wijze in.
 - Bewaakt de kosten gegeven het beschikbare budget.
 - Is actief betrokken bij het opstellen van de productie risico-inventarisatie en –evaluatie.

3. Diversen
 - Geeft leiding aan Assistent-ontwerpers.

Indicatie werk- en denkniveau

HBO werk- en denkniveau.